

III KNIHA ZLIN

Éilís Ní Dhuibhne

LIŠÁK, VLAŠTOVKA A STRAŠÁK DO ZELÍ

Tato kniha vychází s finanční podporou Ireland Literature Exchange (Fond pro podporu překladů), Dublin, Irsko.

The publisher acknowledges the financial assistance of Ireland Literature Exchange (Translation Fund), Dublin, Ireland.

www.irelandliterature.com
info@irelandliterature.com

First published by The Blackstaff Press, Belfast, United Kingdom in 2007 as Fox, Swallow, Scarecrow.

Copyright © 2007 by Éilís NíDhuibhne
Translation © Eva Hauserová, 2008
Cover and layout © Lucie Mrázová, 2008

ISBN 978-80-87162-24-8

Jedna

Tramvaj sestoupala s hukotem dolů z nového skleněného mostu, klenoucího se nad nevyzpytatelnou, tajemnou hladinou Velkého kanálu, a lehce klouzala dál směrem k srdci města, podobná pomalému vozu viktoriánské horské dráhy. Zabočila na Peter's Place a míjela elegantní byty s balkony, těsně sousedící s téměř stejně šik obecními obytnými domy, uhlazenými pozůstatky demokratičnosti, které dokázaly v této zámožné oblasti přežít. Pak se nonšalantně zhoupla do Adelaide Road – tedy do její modernizované verze, oplývající samými skly a průzračností tam, kde se kdysi dařilo vysokým zdem a menšinovým náboženstvím. „Příští zastávka – Harcourt,“ ozvalo se tiché hlášení. Ten ženský hlas Anně připomněl intonaci Marilyn Monroe. „An céad stáisiún eile Sráid Earcair“. Ten svůdný tón ji pokaždé znervóznil, i když předpokládala, že byl vybrán tak, aby ji i její spolucestující naopak ukonejšil. Díky překladu do donegalské irštiny znělo hlášení ještě přízračněji. Bylo to jako hlas z říše pohádek nebo ze světa mořských bytostí, z nějakého místa vzdáleného celé eóny od země tramvaje zvané Luas.

Cestující však nepůsobili dojmem, že by potřebovali konejšení. Už dávno byli svedeni, do téhle tramvaje se přímo zamilovali. Z každého z nich vyzařovala sebedůvěra a blahobyt, od batolete ve veselých džíněčkách a minipohorkách až ke stařenkám v běžových baloňkách a roztomilých kloboučcích od Burberryho. Tohle byla Zelená linka, spojující předměstí

obývaná střední třídou v jižním Dublinu se Stephen's Green a Grafton Street: s módní nákupní oblastí, čtvrtí divadel, restaurací a s tím, čemu se nově říkalo muzejní čtvrt. Tahle tramvaj lidem pořád ještě nezevšedněla, stále se z ní těšili, líbil se jim její elegantní design i její příjemně časté intervaly. Byl to první módní typ veřejné dopravy, který se v Dublinu objevil zhruba po století.

Cestovat tramvaj, alespoň Zelenou linkou, mělo nádech určité prestiže. Pokud vás v ní někdo uviděl, nemuselo to znamenat nic špatného, zatímco být spatřen v dublinském autobusu, dokonce i v nejuctyhodnějších linkách jako v sedmičce nebo jedenáctce, znamenalo žalostné přiznání, že jste sociálně a ekonomicky selhali. Autobus používali jen důchodci, mládež a chudina. Kterýkoli úspěšný občan v plném květu života však mohl cestovat Luasem a spolehnout se, že to nepoškodí jeho sebevědomí ani dobrou pověst: tuto tramvaj používali lékaři, architekti, právníci a designéři, prostě všichni, přinejmenším o víkendech. (Lidé samozřejmě často potřebují auto kvůli práci. Vezou si v něm kufřík, a také čistou košili nebo blůzu.) Jednou Anna spatřila irského ministra, jak svádí boj s automatem na lístky – s automaty totiž bylo složité pořízení. Když ho nechránilo velké černé auto, působil na ni z nějakého důvodu zranitelně a naze; vypadal jako člověk, který jen narychlo vyběhl z domu v pyžamu vysypat odpadkový koš. Bylo hned znát, že se tento úkon nechystá vykonávat příliš často a že nazítří bude jeho auto parkovat v zahradě Leinster House po boku aut ostatních kolegů, a společně tak budou vymazávat z povrchu země vzpomínku na jeden z nejkrásnějších trávníků v Dublinu, jehož plochu dala kterási irská vláda pokrýt asfaltem. Ale Anně přesto připadalo výmluvné a působivé, že tento vládce země zanechal, byť jen jedenkrát, své auto doma a zachoval se přátelsky k životnímu prostředí, že tak velmi zaměstnaný a důležitý muž přestal projednou (i když jen na jeden den) znečišťovat prostředí Dublinu a použil Luas.

Povzdechla si. Myšlenky na vládu, politiku nebo životní prostředí ji vždycky unavovaly. Jaký mají smysl? Co ona osobně zmůže s kterýmkoli z problémů celé země? Svoji nespokojenost s parkovištěm před Leinster House vymetla

z myslí jediným rázným máchnutím, jako energická uklízečka. Umění zametat problémy pod koberec přivedla k dokonalosti už dávno, zvláště pokud šlo o problémy jiných lidí. Než aby si dělala starosti s různými neduhy společnosti, raději se bavila jejich pozorováním.

Naproti ní seděli otec s dcerou. Holčička se jmenovala Nellie, což byl přesně typ jména, jaký se dal tady v Luasu zaslechnout. Nellie, Katie, Sally, Lolly, Emma, Emily a Rebecca, ty jste teď mohli potkat všude, v příměstském vlaku nebo v autobuse do Ballyfermotu. Jména připomínající eleganci napoleonského období vyšla z módy a v této chvíli byla vrcholně moderní vesnická domáckost. Zdalipak zanedlouho přijdou na řadu jména z padesátých let, jména dnešních babiček, která jsou teď tak zoufale nemoderní, že je skoro nesmíte vyslovit, a která se objevovala v křestních listech za časů staré tramvaje jezdící do čtvrti Howth? Budou vedle vás stát ve frontě na stanici tramvaje Ann, Margaret, Marian a Lilian? Co Elizabeth? Nebo dokonce Imelda, Concepta a Assumpta, ta dublinská jména padesátých let, která vyšla z módy natolik, že se jejich nositelky zdánlivě ztratily z povrchu zemského?

„Podívej, Nellie, tam je pejsek!“ upozornil holčičku tatínek a ukázal na neurčitěho křížence, očichávajícího popelnice před jedním ze starých hotelů na Harcourt Street. Podobné poznámky pronesl už několikrát a snažil se jimi upoutat pozornost své dcerky k zajímavým věcem, které tramvaj mýjela. Loďka na kanálu, dívka na kole, zrzavá kočka. Opravdu Nellie tak nadchne pohled na pejska? To se ví, že ano! Holčička zareagovala radostnými úsměvy a šťastnými výkřiky. Nellie, porcelánová princeznička, oblečená do růžových empírových šateček s lemy z černého sametu, nazutá do růžových hedvábných botiček, patřila k dívčenkám jako vystříženým ze stránek módních časopisů. V Zelené lince jich bylo hodně. Také tatínek vypadal perfektně, ve stylu dokonalých mladých tatíneků z Dundrumu a Ranelaghu. Jejich život probíhal prakticky v centru města, ale přesto Anně připomínali mladší synky venkovských šlechticů v historických hrách vysílaných BBC: byli úhlední a upravení a jejich oblečení působilo lovecky, nebo aspoň vyvolávalo představy venkovské přehlídky koní –

samý béžový manšestr a okrové norfolské sako. Tento otec se usilovně snažil o svou dcerku starat. Takoví byli všichni. Zdálo se, že holčička si to užívá. Takové byly všechny.

Na konečné zastávce, ve Stephen's Green, se Anna přidala k proudu cestujících, kteří se hrnuli na ulici. Zdálo se, jako by lidé ve chvíli, kdy vystoupili z tramvaje, na okamžik zaváhali, jako by se potřebovali chvilíčku vzpamatovávat. Vráželi do davu čekajícího na nástup. U automatů na lístky se stály dlouhé fronty, a v tomto bodě půvab nové tramvaje selhával: nebyl tu dostatek automatů pro všechny cestující, a to vyvolávalo podrážděnost. Když Anna vystoupila z tramvaje, v jedné z dlouhých front zrovna vypukla hádka; nějaká stařenka s holí celou frontu předběhla. Většina lidí si jí nevšímalá; byli zvyklí na drobná bezpráví a morální kodex Zelené linky Luasu vám nedovoloval zvýšit hlas nebo se zaplést do nevhodných rozmíšek. Někaký muž ale tato nepsaná pravidla neznal a cosi vykřikoval, hlasitě a se silným dělnickým přízvukem.

„Vy tam, koukejte se vrátit pěkně na konec fronty!“

Musel sem nejspíš zabloudit ze severu nebo západu města, protože tato linka neprocházela žádnou z dělnických čtvrtí.

Stará paní se belhala dál a předstírala, že křiklouna neslyší. Možná že byla hluchá.

Její kritik, muž středního věku v teplákové soupravě, si za ní došel a obořil se na ni. „Co to do prdele provádíte?“ oslovil ji.

V této chvíli se do celé záležitosti vložil řidič. Slovo „prdel“ sem do Luasu nepatřilo. „Co se tady děje?“ zeptal se s úředním úsměvem.

Muž v teplácích se před ním vztyčil a nafoukl v celé výšce. „Předběhla tu zasranou frontu. Já tu stojím už deset minut a tady madam si přijde a nasere se rovnou dopředu!“

Řidič se podíval na starou paní. Byla oblečená v béžovém kalhotovém kostýmu a měla malý bílý plátěný klobouček. Její obličej byl vrásčitý, ale opálený a v rozšířených očích měla překvapení, nikoli hněv.

„Kolik je vám let?“ zeptal se jí řidič.

„Prosím?“ odvětila a přiložila si dlaň k uchu.

„Máte už jízdné zadarmo, paní?“ zeptal se.

„Samozřejmě že ano,“ odpověděla, protože tentokrát mu porozuměla.

„Tak nemusíte mít lístek. Běžte a nastupte si.“

„Nevěděla jsem...,“ vysvětlovala. „Nikdy předtím jsem ještě Luasem nejela. Bydlím v Greystones. Teď jedu navštívit jednu starou kamarádku v Dundrumu, je to kmotra mé dcery, víte, a tak...“

„Tak teď to víte,“ přerušil ji řidič. „V Luasu nemusíte mít jízdenku. Prostě si nastupte.“

„Platí to po celý den?“ zeptala se podezíravě.

„Po celý den i noc,“ odpověděl. „Bez omezení.“

„No není to skvělé?“ zajásala stařenka. „Autobusem ve špičce jezdit nesmím, a to je potíže, protože, víte, paměť už mi tak dobře neslouží, a tak...“

„Promiňte, paní,“ prohlásil řidič, „už musím s tou tramvají vyjet.“ Pokývl jí na rozloučenou a vrátil se na své místo v tramvaji.

Stařenka nastoupila do nejbližšího vagonu.

Anna se vzdálila z místa, kde se celá scéna odehrála. Muž v teplácích znovu zaklel a vrátil se na konec fronty. Pasažéři dál usilovně luštili, co je napsáno na monitorech automatů na jízdenky, a snažili se pochopit neviditelné instrukce. Tramvaj vyrazila.

Anna kráčela parkem na náměstí směrem ke Grafton Street. Široký chodník byl relativně volný, a tak pohodlně, volnou chůzí došla k semaforu u památníku búrské války, kde postávali drožkáři s koňmi. Cesta pod hnědnoucími stromy voněla spadáním listů a hlínou. Ve vzduchu už byl trochu cítit podzim, a taky koňské koblihy. Silná směs pachů jí v duši vyvolala neklid. Zatím změnilo barvu jen pár listů a počasí bylo stále ještě výjimečně teplé. Dny se ale nevyhnutelně krátily a všechno ostatní, okrová zralost slunečního svitu, mlčící ptáci i hnědé a fialové samety a tvídy ve výkladech, jí připomínalo blížící se zimu.

Podzim jí vždycky rozesmutňoval, pokud si ho všimla. Něčím jí to ale vynahrazoval: období mlh a uzrálých plodů bylo také sezonou křtů nových knih, vernisáží a premiér. Právě teď mířila na křest knihy v budově parlamentu, která se tento podzim ocitla na samém čele žebříčku nejmódnějších míst,

z nichž můžete vrhnout na trh svoji nejnovější práci a pak sledovat, jak buď statečně plave, nebo se bídne utopí, podobná čarodějnicí hozené do kalného rybníka knižního trhu. Tento podzim se do budovy parlamentu stahovali všichni: módní literární smetánka, celebrity, novináři specializovaní na kulturní rubriky a sloupky ze společnosti, přelétaví fotografové od tisku i vysmívané nuly s ambicemi, které si chytří organizátoři těchto akcí ponechávali na seznamech zvaných hostů, protože u nich měli aspoň zaručeno, že opravdu přijdou.

Dnes tu křtil nejvýznamnější žijící irský básník svou novou knihu esejí. Nebyla to sice tak velká událost, jako kdyby šlo o křest nové básnické sbírky, ale přesto šlo ve srovnání s jinými literárními akcemi o událost dosti důležitou. Tématem knihy byla irská identita, otřepaná myšlenka, která nicméně stále ještě fascinovala – i když tenhle výraz je možná příliš silný – tolik lidí, kolik jich poslední dobou už začala odpuzovat. Ale ať si tito vzbouřenci prohlašovali jak chtěli, že Irsko se neliší ničím zvláštním od Anglie nebo Ameriky, a ať si trvali na tom, že se jejich příběhy odehrávají na anonymních místech, jaká dnes najdete na zeměkouli kdekoli, přece jen někteří čtenáři stále žádali básně a příběhy o slatinách, odlehlých farmách a sešlých starobylých městečkách v oblastech jako Leitrim, Laois a Limerick. Od předních spisovatelů očekávali, že budou stále zpracovávat tato mnohokrát omletá stará témata. Nositeli Nobelovy ceny by byli vděční, kdyby se snažil uspokojit jejich neuhoditelnou žízeň po literatuře točící se kolem tématu, které měli ze všeho nejraději: kolem nich samých. Ti všichni tam budou. A lidé, kteří všechna tato čistě irská témata pokládají za nesmysly, tam budou také, protože nositele nobelovky měli všichni osobně rádi a protože kromě toho, že to byl milý člověk, to doopravdy *byl* nositel Nobelovy ceny a jim se dostalo té výsady, že dostali pozvánku. Budou tam všichni, kdo něco znamenají, a mnoho takových, co neznamenaají nic. Dokonce i Annin manžel, který kladl literaturu zhruba na roveň skateboardingu, jako podobný typ kratochvíle pro děti, se uráčil akce zúčastnit. Anna se s ním měla setkat před budovou. Byli domluvení, že dovnitř půjdou společně.

Vyhnuła se koňské koblize na okraji chodníku a vmáčkla se mezi dva otevřené dvoukolové kočáry, zaparkované před obchodem, kde sídlil Habitat, ale teď byl zabeďněný a očekával nové nájemce. Habitat se přestěhoval do staré banky na Suffolk Street; vzpomněla si, že se musí podívat, jak to tam vypadá, často totiž kupovala drobné dárky hned vedle v obchodu Avoca, kde mívali moc hezké skleničky nakládané zeleniny a džemů, a také nápadité hračky a oblečky pro děti.

Když svižně kráčela po Grafton Street, podívalo se po ní několik lidí. Rozhodně nebyla žádná supermodelka, ale měla v sobě něco, co vždycky upoutalo pozornost. Byla štíhlá, průměrně vysoká a měla nemoderně kučeravé vlasy a obličej, který starším lidem připomínal panenky z jejich dětství: Crolley dolls s černými prstýnky vlásků, červenými usmívajícími se rtíky a zelenými tanečními šatečkami. Anna, vnučka slavného irského učence Seána Jacka Ó Ceallaigha, skutečně kdysi bývala šampionkou v irském stepu, ovšem toto své tajemství svěřila jen hrstce lidí. Dodnes se ale pohybovala s půvabem a švihem, a vynikala díky tomu uprostřed davu, kde všichni mladí lidé chodili zvolna a líně, jako by neměli žádný cíl. To samo o sobě k ní přitahovalo pozornost.

Na Grafton Street panoval ruch, třebaže nebyl příliš čilý. Anna zbožňovala energii této ulice, veselou tlačenicí nakupujících, pouliční hudebníky. Před Dunnes Stores postávala skupinka hrající Mozarta a před Boots ten malý chlapec z kočovné tlupy, s pihami a zrzavými vlasy, který se objevil v tom filmu o novináři, co ho zastřelili u semaforu. Právě zpíval okouzlenému davu píseň, podle které ho znali, „Ptákům křídla nevezmou“. Anna ho slyšela už asi tisíckrát. To, že se dostal do filmu, mu zjevně neumožnilo opustit ulici, ani se díky tomu nenaučil další písničku. Jeho repertoár se omezoval na tuhle jedinou.

Zastavila se před Brown Thomas, kde měli zajímavou výlohu. Jejich oblečení působilo dojmem, že byste ho docela dobře mohli nakoupit někde v bazaru, byla to totiž barvitá směs různých potisků, proužků a druhů tkanin. Jejich výklady mívaly často tenhle styl a opravdu přitahovaly mezi okolními obchody pozornost. „Ptákům, těm křídla nevezmou,“ zpíval malý chlapec vtíravě a Anna usoudila, že by na sebe nikdy

nevzala tak nesladěnou změň oblečení. Nikdo přičetný by to neudělal. „Kde jsou oni a kde jsme my, naše láska a naše sny,“ zpíval dál, zatímco se Anna pokoušela vyluštit drobné cedulky s cenami. Pět set eur za blůzu, jakou byste zaručeně mohli sehnat za padesát centů v jakémkoli second handu. „Jenom zármutek teď zůstal nad krajinou.“

Pokračovala dál, za roh na Suffolk Street a do nového Habitatu. Někdo jí říkal, že v Londýně tomuto řetězci v osmdesátých letech přezdívali Hambitat, ale tady vypadaly nabízené výrobky stále přitažlivě. Většinou šlo o pohovky a lampy. Pohovky byly potažené šedým tvídem nebo tmavočerveně – období záplavy rezného a pastelového textilu bylo to tam, teď panoval retro vzhled à la šedesátá léta a návrat k modernismu. Lampy jí už připadaly hezčí, měly podobu bledých světelných válců a vypadaly by moc dobře, kdyby stály přímo na dřevěné podlaze. Pohledem utkvěla na obrovské oranžové krychli. Anně by něco takového nevadilo jako námět k hovoru s hosty, možná do haly. Krychle však nebyla na prodej, patřila k výstavě nábytku dvacátého století. Jak zvláštní bylo vidět ten nápis: „Nábytek 20. století“! Jednadvacáté století vládlo už půlku dekády, ale pro Annu bylo stále těžké pohlížet na dvacáté století jako na něco, co patří do historie. Co už pominulo. Vždycky to bude její století, protože se v něm narodila, třebaže prakticky uprostřed jeho druhé poloviny. Nové století si nikdy natolik nepřivlastní. To bude náležet lidem jako Rory, její synek, který se narodil krátce před počátkem nového tisíciletí, a tak nikdy neokusí, jaké je psát do záhlaví dopisu nebo do formuláře letopočet začínající devatenáctkou. Anně stále připadal vzhled nových dat začínajících dvacítkou podivný, tak nějak falešný, jako by tohle nové tisíciletí bylo jen nějaká hra a nezasloužilo si, abyste ho brali vážně. Letopočty odvozené od 1900 v sobě měly solidnost, jako by si celé to století s sebou neslo hluboké hodnoty svých počátků – oběť první světové války, idealismus irského povstání v roce 1916 i jiných tehdejších revolucí, porodní bolesti prvních desetiletí irského státu. Letopočty začínající na devatenáctku stály oběma nohama pevně na půdě vznešenosti a bolesti, zatímco cifry od 2000 dál působily povrchně, jako by celý nynější život, navzdory všem katastrofám a vál-

kám, o nichž člověk každou chvíli slyšel, postrádal reálnou, hmotnou podstatu, asi jako epizoda ze Simpsonových.

A samozřejmě konec dvacátého století, rok 2000, znamenal i velký historický předěl dvou tisíciletí. Navzdory všem námitkám tím století opravdu skončilo. Zaokrouhlilo se, bylo zabaleno a uloženo ad acta, celé, se vším všudy, se všemi překypujícími událostmi. Bylo velice těžké uvěřit, že století začínající dvacítkou jednou potká stejný osud. Bylo obtížné si vybavit svět v roce 2100 a pouze ti nejdovůlejší optimisté si dokázali představit, že se na této planetě někdy zrodí rok 3000. Ale dvacáté století už dospět k závěru dokázalo. Představovalo uzavřenou kapitolu se začátkem i koncem. A Anna cítila, že náleží do jeho světa.

Prošla prodejnou: jak doufala, našla tu východ ústící na College Green, a tak mohla tuto cestu použít jako zkratku. Vynořila se z klidného barevného souladu kuchyňského zařízení a plakátů do víru šedých budov z osmnáctého století, bronzových soch z devatenáctého století a dopravy jednadvacátého století. Ve dveřích vedoucích na ulici téměř zakopla o muže, který si v krytém vchodu do prodejny rozkládal spací pytel; lidé, kteří přespávali takto nepohodlně, se vždycky ukládali ke spánku ze všech nejdřív. Anna si pomyslela, že někteří z nich jako by vůbec nikdy nevstávali. Strčila ruku do kapsy a vytáhla padesát centů. Bezdomovci prý často bývají závislí na drogách a Alex ji nabádal, aby jim nedávala peníze, ale pro Annu bylo těžké projít kolem takového člověka, aniž mu něco dala do misky nebo hrníčku, které používal k žebrání. Nějaký neurčitý instinkt nebo předsudek jí napovídal, že když nebude dávat almužny, přinese jí to smůlu, a tak si nechávala po kapsách trochu drobných mincí, aby je měla vždycky po ruce. Tento zvyk jí ničil linii pláště, ale zase jí poskytoval záminku, aby si mohla dřív pořídit nový. Ty drobné by stejně nikdy neutratila – pěti-, deseti- a dvacetcenty se jí hromadily v miskách a sklenicích po celém domě a na dně kabelek, a často je dokonce musela vyhazovat.

Když přecházela ulici k Bank of Ireland, uviděla Alexe. Stál na nároží Foster Place a čekal na ni.